

Bergthóra S. Kristjánsdóttir

Lærer, cand.mag. (dansk og lingvistik). Ph.d. studerende (DPU).
Pædagogisk konsulent ved uc2, CVU i Kbh. og Nordsjælland.
begr@dpu.dk

Unge grønlanderes tosprogethed - sprogpolitisk ambivalens

I 2002 udsendte Socialministeriet 'Hvidbog om socialt udsatte grønlandere i Danmark'. Heri konstateres der, at „en del af de udsatte grønlandere, der hverken behersker grønlandsk eller dansk i et omfang, som gør det muligt for dem at klare sig i hverdagen, må kaldes dobbelt-halvt tosprogede“, hvor begge sprog kun beherskes halvt. Om end det her i rapporten præsenterede sprogsyn er forældet, så siger det noget om udsatte grønlanderes tosproglige færdigheder, og at deres sproglige formåen ikke ville række i forhold til ambitionerne i hjemmestyrets sprogpolitiske målsætning om brug af grønlandsk i den offentlige sektor i Grønland.

Et af hjemmestyrets mål har i årtier været at indføre grønlandsk som officielt sprog i hele den offentlige sektor, hvilket helt konkret betyder, at arbejdskraften i den offentlige sektor skal kunne bestride job på grønlandsk. Dette mål er ikke nået, hvilket betyder, at arbejds sproget stadig i høj grad er dansk. Set i et fremtidsperspektiv kan man spørge, om unge grønlanderes sproglige kompetence på videregående uddannelser i Danmark og i Grønland kan leve op til hjemmestyrets sprogpolitiske målsætning. Jeg vil efterfølgende omtale to undersøgelser, som handler om unge uddannelsessøgende grønlanderes tosproglige færdigheder.

Kvantitativ undersøgelse af unge grønlanderes sprogkompetence

Lund og Nathanielsen (2000) ser det som en forudsætning for at opfylde hjemmestyrets sprogpolitiske målsætning om grønlandsk som officielt sprog i den offentlige sektor, at den nuværende generation af grønlandske studerende fremover må kunne bestride job i den offentlige sektor på grønlandsk. De har lavet kvantitative interviewundersøgelser for at afdække om politikernes forventninger til grønlands sproget kompetence holder med hensyn til egne unge uddannelsessøgende på videregående uddannelser i Danmark, samt hos en mindre gruppe, der studerede ved Ilisimatusarfik, det grønlandske universitet.¹ De studerende blev spurgt om det grønlandske sprogs betydning for dem, deres familiemæssige baggrund, hvilke(t) sprog de er vokset op med, og hvilke følger det har haft for deres selvopfattelse og identitetsopfattelse.

Undersøgelsen viser, at de unge har en stor indsigt i grønlandske forhold og at langt størstedelen af dem også har et basalt kendskab til det grønlandske sprog, *men* at mere end halvdelen af de nuværende universitetsstuderende ikke selv synes, at de kan beherske det grønlandske sprog nok til at bruge det i forbindelse med et eventuelt fremtidigt arbejde i Grønland. Kun 27 procent kalder sig grønlandsksproget på modersmålsniveau. Sprogbarrierer volder derfor de studerende problemer i forbindelse med at vende tilbage til Grønland efter endt uddannelse. Over 80 procent føler sig som grønlændere (og/eller evt. danskere). Fælles for dem var, at de ønskede at forbedre deres grønlandske sprogfærdigheder. Undersøgelsens forfattere problematiserer hjemmestyrets sprogpolitik, hvor grønlandisering i for høj grad er blevet til fokus på sproget grønlandsk. De ser det som et problem, at sprogpolitikken har været karakteriseret ved troen på, at styrkelsen af det ene sprog (grønlandsk) automatisk ville betyde svækkelse af det andet (dansk). Sådan er det ikke gået. De ser perspektiver i at gøre op med enten-eller-situationen ved at styrke både grønlandsk og dansk (samt fremmedsprog, især engelsk) og altså tage som udgangspunkt, at Grønland er et tosproget samfund, hvor flersproget kompetence er nødvendig for samfundets fremtidige vækst.

Kvalitativ undersøgelse af unge grønlænders sprogkompetence

Chemnitz (2001) har også interviewet grønlandske studerende på de videregående uddannelser i Danmark. Hun har lavet 11 kvalitative interview, hvor hun har spurgt til: studievalg, herunder grønlandsrelevante studier; om hvordan det gik med studierne, om overgangen fra Grønland til Danmark; om forholdet til familie og venner, om identitetsfølelser; om eventuelle problemer ved tilbagevenden til Grønland og om de studerendes planer om at flytte tilbage til Grønland.

I overensstemmelse med den førstnævnte undersøgelse viser Chemnitz' undersøgelse, at de primært dansktalende studerende i Danmark føler det som et problem ikke at kunne grønlandsk på modersmålsniveau. Disse studerende ser det som en hindring for at kunne vende tilbage og fungere tilfredsstillende i Grønland. Hun peger ligesom Lund og Nathanielsen (2000) på, at dette betyder, at et af de vigtigste politiske mål hjemmestyret har sat sig for, dvs. det at erstatte dansksproget dansk arbejdskraft med grønlands sproget, ikke er realistisk, fordi de unge er tilbageholdende i forhold til at rejse tilbage til Grønland efter endte studier.

Chemnitz skriver herom:

”Den største bekymring, de studerende, jeg har talt med, havde, var hvorvidt de vil blive accepteret, tolereret og i stand til at varetage et arbejde i Grønland, på en tilfredsstillende måde, til trods for, at de ikke taler og forstår grønlandsk flydende. Alle mente, at det spiller en vigtig rolle i forbindelse med en hjemvenden til Grønland. Det er

vigtigt at kunne tale grønlandsk, og de følte alle, at der kunne opstå problemer, hvis man ikke talte grønlandsk flydende.” (s.72)

Det kan forekomme overraskende, at de grønlandske studerende i Danmark synes at stille så store krav til deres sproglige kompetence på grønlandsk, når konkurrenten er en etsproget dansk arbejdskraft, som nok i de fleste tilfælde er helt uden basale færdigheder på grønlandsk. Fakta er, at unge grønlændere, der ikke taler flydende grønlandsk, tilsyneladende ser det som en hindring for at udvikle sig selv og deltage i udviklingen af det grønlandske samfund. Ligesom Lund og Nathanielsen problematiserer Chemnitz også en ensidig fokus på grønlandisering af det grønlandske samfund.

Uddannelsespolitiske ambivalenser

Ifølge Gimbel og Holmen (1998) er den mest alvorlige problemstilling for uddannelserne i Grønland forbundet med ambivalens i forholdet mellem det ét- og tosprogede samfund. Debatten om sprog - grønlandsk og/eller dansk - forekommer at være tæt forbundet med debatten om den grønlandske nationale identitet.

Sprogpolitikken i forhold til tosprogede elever i Danmark ligner på en måde situationen i Grønland. Et flertal af politikere i Danmark - hvad enten de ligger til højre eller venstre - tror på etsprogethed som norm uanset borgernes flersprogede kompetence. Når det er sagt, så er forskellen markant, idet grønlandske politikere forsøger at give majoritetens modersmål status i uddannelsessystemet og i den offentlige sektor. I Danmark bekæmper et flertal af politikere for enhver pris minoriteternes modersmål, hvilket også er gået ud over grønlændere i Danmark. Grønlænderes modersmål i Danmark er og har været negligeret i en sådan grad, at det er ude af trit med intentionerne i Europarådets rammekonvention om nationale mindretal og FN's Deklaration om oprindelige folks rettigheder. Artikel nr. 28 stk. 1 i den sidstnævnte foreskriver: „De pågældende folks børn skal, hvor det er praktisk muligt, lære at læse og skrive på deres eget oprindelige sprog, eller det sprog, der mest almindeligt anvendes af den gruppe, som de tilhører.“² Dette har slet ikke været tilfældet med grønlandske børn i Danmark.

Socialminister Henriette Kjær svarede som respons på den føromtalt hvidbog om socialt udsatte grønlændere, at staten Danmark måske som noget nyt skulle betragte grønlændere i Danmark som andre etniske minoriteter i Danmark, som havde brug for sprogundervisning (Politiken d. 27.12.2002). Dette synspunkt er og har været kontroversielt, idet politikken i forhold til grønlændere i Danmark - i lighedens navn - har været at betragte dem som andre 'syddanskere', som hverken havde brug for undervisning i dansk som andetsprog eller modersmålsundervisning i grønlandsk. Hvidbogen konstaterer, at der er lovhjemmel for sprogundervisning.³ Men til trods for lovhjemmel til at handle både i forhold til voksne og børn, så er det, som om det kniber med iværksættelse af

initiativer, blandt andet fordi lovteksterne ikke følges op med bekendtgørelser og lignende foreskrivende tekster. Dette til trods findes der dog enkelte eksempler på holdundervisning for voksne grønlandere i danskundervisningen.

Hvidbogen og de to undersøgelser, som jeg har henvist til, bekræfter samstemmende den banale, men komplicerede sandhed, at der skal uddannelse til for at lære sprog - modersmål, andetsprog, fremmedsprog - kombineret med en vilje til flersprogede samfund.

Noter

1 343 studerende i Danmark blev adspurgt og 60 i Grønland. Henholdsvis 191 og 19 svarede på spørgeskemaet. De unge i undersøgelsen havde det til fælles, at de fik uddannelsesstøtte fra hjemmestyret.

2 Menneskerettigheder, Tekstsamling III. Det Danske Center for menneskerettigheder, 1997, s. 347.

3 For voksne: Lov nr. 487 om undervisning i dansk som andetsprog for voksne udlændinge med flere af 1. juli 1998. For børn: "Med hensyn til modersmålsundervisning er kommunerne derimod forpligtet til at give modersmålsundervisning til grønlandere og færinger som opholder sig i Danmark ifølge folkeskolens §142 vedrørende modersmålsundervisning". (§142 er en forkert henvisning. Der skulle stå § 5, stk.7)

Litteratur

Chemnitz, Laila: Grønlandske uddannelsessøgende på videregående uddannelse i Danmark. En interviewundersøgelse. Speciale. Kbh.; Institut for Eskimologi, Københavns Universitet, 2001.

Forskningsrapport om integration samt sprogkundskaber og sprogundervisning i folkeskolen. Nuuk; Inerisaavik, 1997.

Gimbel, Jørgen og Anne Holmen: Ambiguity in Greenlandic Language Education i: Albrechtsen, Dorte m.fl.: Perspectives on Foreign and Second Language Pedagogy. Odense; Odense University Press, 1999. (Odense University Studies in Linguistics; vol. 10)

Kristjánsdóttir, Bergthóra: Igangværende ph.d.-afhandling om den statslige uddannelsespolitik for undervisning og uddannelse af tosprogede elever i folkeskolen, 1970 til 2001.

Naja A. Lund og Naaja H. Nathanielsen: Undersøgelse af sprogbrug og holdninger blandt grønlandske studerende. Kan udlånes hos Dansk Polarcenter. 2000.

Socialministeriet: Hvidbog om socialt udsatte grønlandere i Danmark, 2002.